

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

TARTUMAA ARENDUSSELTSI STRATEEGIA 2023-2027

Lisa 3. Perioodi 2015–2022 seire

Oktoober 2022

Sisukord

SISUKORD	1
SISSEJUHATUS	2
1	2
2	5
2.1	6
2.2	6
2.3	6
2.4	7
2.4.1	7
2.4.2	8
2.4.3	9
2.4.4	10
2.4.5	11
2.4.6	11
2.4.7	12
3	13
3.1	13
3.2	14
3.3	15
3.4	16

Sissejuhatus

Eelmise perioodi analüüs hõlmas toetuste ülevaadet meetmete ja taotlejate kaupa, samuti hinnati eesmärkide saavutamist kehtivas strateegias sätestatud indikaatorite alusel.

1 Jagatud toetuste ülevaade

TAS strateegia 2015–2020 kinnitati üldkoosolekul 2.11.2015. Meetmete rakendamine algas järgmisel aastal ning kinnitatud strateegia kohaselt viidi taotlusvoore läbi kuni 20.02.2019, mil strateegiat muudeti. 7.10.2021. muudeti strateegiat ulatuslikumalt – strateegia kehtivust pikendati aastani 2025 ning lisandusid selleks täiendavad vahendid, samuti lisati täiesti uus COVID-meede.

TASi eelarve jaotusest perioodil 2016–2020 annavad ülevaate alljärgnevad tabelid. **Samas tuleb arvestada, et strateegiaperiood veel kestab ning momendil ei ole võimalik teha lõplikke järeldusi ellu viidud projektide mahu ja mõju kohta.** Strateegia elluviimist mõjutas olulisel määral ka COVID-kriis, sest sellega seoses vähenesid kontaktid ja ürituste korraldamise võimalus, mistõttu vähenesid otsesed suhtlusvõimalused. Samuti oli raskendatud projektide elluviimine ning vaatamata projektide tähtaegade pikendamisele PRIA poolt tingis see siiski mitmete projektide katkestamise. Kogu perioodi elluviimist perspektiivis mõjutab ka sõda Ukrainas ning sellega kaasnenud inflatsioon, tööhõive, tarne- ja turustusprobleemid ning vähenenud omafinantseerimise võimekus, mis võib tõsta projektide katkestamise osakaalu ja vähendada taotlemise aktiivsust strateegiaperioodi lõpus.

Kõige suurem osakaal projektitoetustest kavandati perioodil suunata kohaliku ettevõtluse arendamise meetmesse (40%), mis oli strateegilistest eesmärkidest prioriteetsem. Maapiirkondades on see just oluline seetõttu, et ettevõtluse arendamise ja töökohtade loomise abil on võimalik otseselt toetada ka elujõulise kogukonna säilimist ehk TASi teise strateegilise eesmärgi saavutamist. Teise (kogukonnad) ja kolmanda (suurprojektid ja võrgustikud) eesmärgi toetamiseks kavandati suunata kumbagi 30% vahenditest.

Eelmisel perioodil esitatud 444 taotlusest-said toetuse kokku 172 projekti kogusummas 5,03 miljonit eurot. Seega projektide taotlemise edukuse määr on perioodil keskmiselt olnud 40%, mis näitab küllaltki tugevat konkurentsi. Kinnitatud projektidest on lõpetatud ja pooleli projekte kogumaksumusega 3,8 miljonit eurot (Tabel 1).

Enim toetusvahendeid on eraldatud kohalike traditsioonide hoidmise meetmest, turismiettevõtluse arendamise meetmest ning suurprojektide arendamise meetmest. Meetmetest 2.1 (kohalike traditsioonide arendamine) – on toetatud ka enim projekte 45, 1.1. (väiketootmise ja teenuste arendamine) – 38 ning 2.2 (noorte aktiviseerimine) - 34. **Üleminekuperioodil (voorud alates 2022) kinnitatud ja pooleli projekte tabel 1 ja seireanalüüs ei kajasta. Samuti lisanduvad seirenäitajate täitmisele hetkel veel pooleli olevad projektid, mis on ca 37% 2016-2021 toetuste eelarvest.**

Tabel 1. Lõpetatud ja pooleli projektid 2016-2021 (TAS)

Meede	Lõpetatud projektid		Pooleli projektid		Kokku lõpetatud ja pooleli projektid	
	Kogu-summa	Toetus	Kogu-summa	toetus	Kogu-summa	toetus
1.1. Väiketootmise ja teenuste arendamine	€1 337 616	€604 088	€69 692	€34 846	€1 407 308	€638 934
1.2. Turismiettevõtluse arendamine	€998 204	€625 410	€195 711	€135 516	€1 193 915	€760 926
2.1. Kohalike traditsioonide hoidmine ja arendamine	€1 166 908	€845 656	€25 800	€20 640	€1 192 708	€866 296
2.2. Noorte aktiveerimine	€332 094	€249 564	€44 010	€35 208	€376 104	€284 772
3.1. Suurprojektide arendamine	€463 854	€199 967	€1 385 746	€550 033	€1 849 600	€750 000
3.2. TASI piirkonda jäävate võrgustike loomine ja arendamine	€233 515	€180 737	€108 996	€85 707	€342 511	€266 444
3.3. Regionaalse ja rahvusvahelise koostöö edendamine	€243 463	€173 192	€158 914	€112 131	€402 377	€285 323
Kokku	€4 775 653	€2 878 615	€1 988 869	€974 080	€6 764 522	€3 852 696

Populaarseim on olnud kohalike traditsioonide hoidmise ja arendamise meede, kuhu on kõige enam taotlusi esitatud (ca kolmandik kogu perioodi jooksul esitatud taotlustest). Samas on selles meetmes seetõttu ka kõige suurem konkurents, toetuse on saanud alla kolmandiku esitatud taotlustest.

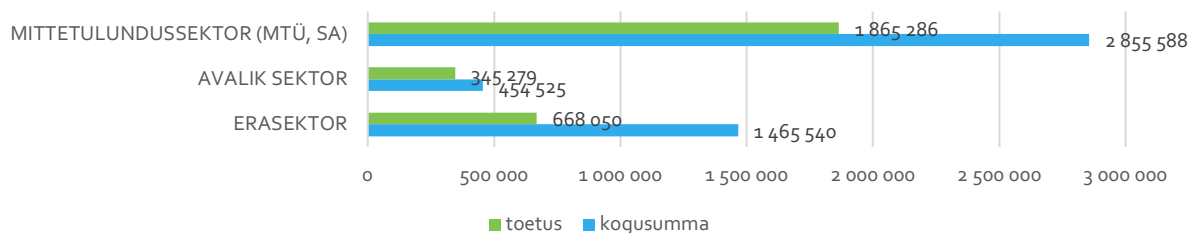
Tabel 2. Kinnitatud projektid 2016-2021 meetmete lõikes (TAS)

Meede	Projektide arv
1.1. Väiketootmise ja teenuste arendamine	38
1.2. Turismiettevõtluse arendamine	28
2.1. Kohalike traditsioonide hoidmine ja arendamine	45
2.2. Noorte aktiveerimine	34
3.1. Suurprojektide arendamine	4
3.2. TASI piirkonda jäävate võrgustike loomine ja arendamine	10
3.3. Regionaalse ja rahvusvahelise koostöö edendamine	13
Kokku	172
Toetussumma kokku	€5 038 798

Kõige suurem osa toetustest (lõpetatud projektid) – pea kaks kolmandikku – läks eelmisel perioodil mittetulundusühendustele, kolmandik ettevõtetele ning kümnendik omavalitsustele (Tabel 3 ja Joonis 1).

Tabel 3. Lõpetatud projektide jaotus taotlejate lõikes aastatel 2016–2021 (TAS)

Sektor	Kogusumma	Toetus	Osakaal (%)
Erasektor	1 465 540	668 050	31%
Avalik sektor	454 525	345 279	10%
Mittetulundussektor (MTÜ, SA)	2 855 588	1 865 286	60%
Kokku	4 775 653	2 878 615	

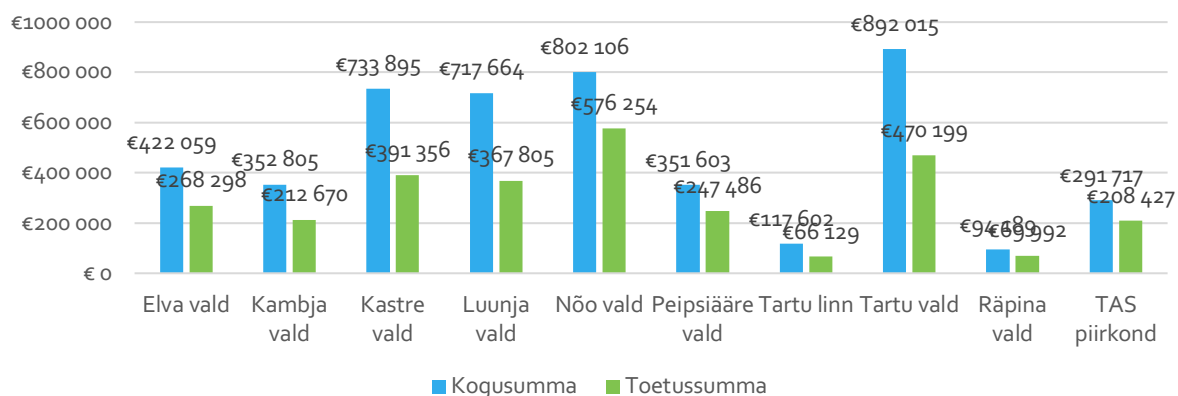

Joonis 1. Lõpetatud projektid 2016-2021 jaotus sektorite lõikes (TAS)

Omavalitsuste lõikes on enam toetust läinud Nõo (ca 576 tuhat), Tartu (470 tuhat eurot), Kastre (391 tuhat) ja Luunja valda (367 tuhat) (Tabel 4 ja Joonis 2).

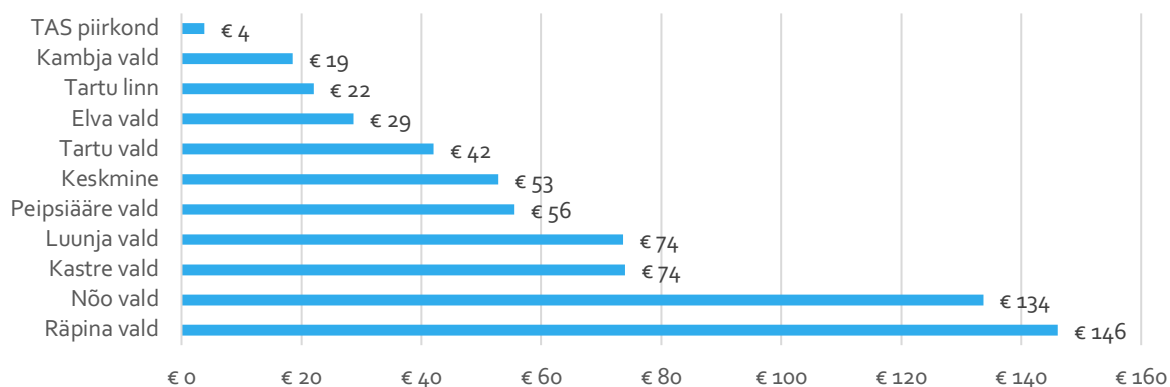
Tabel 4. Lõpetatud projektide jaotus taotlejate lõikes aastatel 2016–2021 kokku (TAS)

Omavalitsus	Kogusumma	Toetussumma
Elva vald	€422 059	€268 298
Kambja vald	€352 805	€212 670
Kastre vald	€733 895	€391 356
Luunja vald	€717 664	€367 805
Nõo vald	€802 106	€576 254
Peipsiääre vald	€351 603	€247 486
Tartu linn	€117 602	€66 129
Tartu vald	€892 015	€470 199
Räpina vald	€94 689	€69 992
TAS piirkond	€291 717	€208 427
KOKKU	€4 775 653	€2 878 615

Joonis 2. Perioodil 2016-2021 elluviidud projektide jaotus valdade lõikes (TAS)

Arvestades, et Tartu vald on pea kaks korda suurem, on toetussumma elaniku kohta seal teistest madalam. Kõige kõrgem oli eelmise perioodil toetus elaniku kohta Räpina ja Nõo vallas.

Joonis 3. Toetuste jagunemine elaniku kohta TASi omavalitsuste lõikes

Järgnev ülevaade eelmise perioodi strateegia elluviimisest ja sihttasemete täitmisest tugineb eelkõige 2016.–2021. aastatel läbiviidud taotlusvoorude andmetele, kuna see moodustas põhiosa eelmise perioodi strateegiast.

2 Eesmärkide täitmine

TAS visiooni kohaselt on aastal 2025 Tartumaa Arendusseltsi piirkonnas nutikas ja spetsialiseerunud ettevõtlus ning elujõuline kogukond. Visioonist tulenevalt on TASil kaks strateegilist eesmärki:

- **TASi piirkonnas on nutikas ja spetsialiseerunud ettevõtlus** – piirkonna ettevõtlus baseerub väärindatud kohalikul ressursil (nt puit, biomass, kohalik toit jms) ja on uuenduslik. Nii kohalikud kui regionaalsed turismivõrgustikud on välja arendatud lähtuvalt piirkonna eripärast. Toimib integreeritud koostöö, sh teadusasutustega.
- **TASi piirkonnas on elujõuline kogukond** – piirkonna kultuuripärand ja traditsioonid on hoitud ja arendatud. Toimivad kogukondade ühisüritused, kogukondade esindajad on kaasatud erinevatesse koostöövõrgustikesse. Arenenud on mitmekesised kogukonnateenused. Piirkonna noored on ettevõtlikud ning kaasatud erinevatesse kogukondade tegevustesse ja otsustusprotsessidesse.

Visiooni täitmist ja eesmärkide elluviimist toetavad kolm strateegilist tegevusvaldkonda:

- kohalikul eripäral ja ressursil baseeruva ettevõtluse arendamine;
- kogukondade võimekuse arendamine;
- nn horisontaalseks strateegiliseks valdkonnaks on nii ettevõtlust kui kogukonda hõlmavate suurprojektide ja koostöövõrgustike arendamine eesmärgiga saavutada täiendavat sünergiat huvigruppide koostöö kaudu.

Strateegia eesmärkidele on seatud ka konkreetsed mõõdikud – mõjuindikaatorite täitmisest esitatakse järgnevalt ülevaade strateegia eesmärkide lõikes ning tulemus- ja väljundindikaatoritest ja nende täitmisest meetmete lõikes eraldi.

2.1 Strateegiline valdkond 1: Kohalikul eripäral ja ressursil baseeruva ettevõtluse arendamine

Valdkonna raames toetati kohalikku väiketootmist ja teenuste arendamist, fookus oli kohalikul loodusressursil baseeruv ettevõtlusel (nt puit, biomass, põllunduse ressursid jms.) Eraldi tähelepanu keskmes oli uuenduslike lahenduste toetamine, sh ettevõtjate ja teadusasutuste koostööl toodete arendamisel jms. Tegevuste peamiseks sihtgrupiks on mikroettevõtted ning nende arengut toetavad erinevad koostööpartnerid (nt erinevad tugistruktuurid).

Teise alaeesmärgina (meetmena) toetati turismiettevõtluse arendamist, kus fookuses oli piirkonnaspetsiifiliste ja uuenduslike turismitoodete arendamine. Läbivaks eesmärgiks oli uuenduslike toodete arendamine ning koostöö, sh ülikoolide jt teadusasutustega (nt teaduspartneri kaasamine mingi toote/teenuse/võrgustiku arendamisse vms).

Valdkonna arendamise oodatav mõju oli toetatud ettevõtete käibe kasv (vähemalt 20%) ning piirkonna külastatavuse kasv (vähemalt 5% aastas) (vt Tabel 5).

Tabel 5. Kohaliku ettevõtluse arendamise strateegilise eesmärgi mõjuindikaatorid ja sihttasemed

Mõjuindikaatorid	Soovitav sihttasemed 2020
Toetatud ettevõtete käibe muutus (tegevus 1 puhul)	Käibe kasv vähemalt 20% kahe aasta jooksul alates projekti lõpetamisest
Piirkonna külastatavuse muutus (tegevus 2 puhul)	piirkonna külastatavuse kasv võrreldes baasaastaga vähemalt 5% aastas.

2.2 Strateegiline valdkond 2: Kogukondade võimekuse arendamine

Valdkonna raames toetati piirkonna kultuuripärandi ja traditsioonide hoidmisele ja arendamisele suunatud tegevusi. Tegevuste fookusteks on kogukondade sidususe suurendamine läbi ühistegevuste (uuenduslikud ja traditsioone edasiarendavad ühisüritused jms) ning võimekuse arendamine piirkonna jaoks oluliste kogukonnateenuste pakkumisel.

Lisaks toetatakse valdkonna raames piirkonna noorte aktiveerimisele suunatud tegevusi, mille fookuseks on noorte initsiatiivikuse tõstmine ning suurem sidusus kohaliku kogukonna ja ettevõtlusega.

Valdkonna arendamise mõjuindikaatoriks oli toetatud projektide kasusaajate rahulolu (4 punkti 5 punkti skaalal) (Tabel 6).

Tabel 6. Kogukondade võimekuse arendamise strateegilise eesmärgi mõjuindikaatorid ja sihttasemed

Mõjuindikaatorid	Soovitav sihttasemed 2020
Toetatud projektide kasusaajate rahulolu	Keskmine kasusaajate rahulolu 5 palli skaalal vähemalt 4 (iga projekti puhul) ¹

2.3 Strateegiline valdkond 3: Suurprojektide ja koostöövõrgustike arendamine

Valdkonda, mille raames toetatakse nii ettevõtluse kui ka kogukondade arengut läbi konkreetsete ühistegevuste (koostöövõrgustike) kui ka suurprojektide, suunatakse

¹ Kasusaajate rahulolu täpsustatakse eraldi küsitlusega 2022 a. sügisel

üleminekuperioodil samuti kolmandik meetmetele mõeldud vahenditest, sh suunatakse meetmetesse 3.1. 400 000 eurot. Ülejäänud valdkonnale ette nähtud summa jagunes meetmete 3.2 ja 3.3 vahel võrdselt.

Suurprojektide ja koostöövõrgustike mõjuindikaatoriks oli samuti toetatud projektide kasusaajate rahulolu ning loodud/arendatud võrgustiku liikmete rahulolu (4 punkti 5 punkti skaalal) (vt Tabel 7).

Tabel 7. Suurprojektide ja koostöövõrgustike arendamise strateegilise eesmärgi mõjuindikaatorid ja sihttasemed

Mõjuindikaatorid	Soovitud sihttasemed 2020
Toetatud projektide kasusaajate rahulolu	Keskmine kasusaajate rahulolu 5 palli skaalal vähemalt 4.
Võrgustiku liikmete rahulolu	Keskmine võrgustike liikmete rahulolu 5 palli skaalal vähemalt 4.

2.4 Meetmete ja nende sihttasemete täitmine

Strateegilistest eesmärkidest lähtuvalt rakendati perioodil kaheksat meetet (M1.1–M3.3).

Kohalikul eripäral ja ressursil baseeruva ettevõtluse arendamise toetamiseks rakendati kolme investeringumeedet:

- Meede 1.1: Väiketootmise ja teenuste arendamine
- Meede 1.2: Turismiettevõtluse arendamine
- Meede 1.3: COVID-19 toetusmeede

Kogukondade võimekuse arendamiseks toetati kahte investeringumeedet:

- Meede 2.1: Kohalike traditsioonide hoidmine ja arendamine
- Meede 2.2: Noorte aktiveerimine

Suurprojektide ja koostöövõrgustike arendamise toetamiseks rakendati ühte investeringumeedet:

- Meede 3.1: Suurprojektide arendamine
- Meede 3.2: TASI piirkonda jäävate võrgustike loomine ja arendamine
- Meede 3.3: Regionaalse ja rahvusvahelise koostöö edendamine

Järgnevalt on esitatud ülevaade meetmetest, nende seatud indikaatoritest ja nende täitmisest ning peamistest tegevustest, mis meetme raames on toetatud.

2.4.1 Meede 1.1: Väiketootmise ja teenuste arendamine

Perioodil 2016–2021 on meetmest 1.1 toetatud 26² projekti summas 638 tuhat eurot.

Suurim osa rahastatud projektidest oli kohaliku toidu (12) ja puidutöötlemise (5) valdkonnas. Lisaks rahastati meetme raames üksikuid projekte ka mahetootmise (2), mesinduse (1), loomakasvatuse (2), taimekasvatuse (1), taastuvenergia (1) valdkonnas ning piirkonna elanikele teenuste arendamiseks. Suurim osa rahastatud projektidest oli seadmete soetamise või muul viisil olemasoleva teenuse arendamise toetamiseks, sh ka tootmisruumide või hoone ehitamiseks.

² Toetuse määramise otsus on tehtud 37 projekti osas, neist 11 on katkestatud, 24 lõpetatud ning 2 pooleli; toetuste summa on esitatud väljamaksete ja kinnitatud määramiste põhjal.

Suurimad toetussumma on olnud veidi alla 70 000 euro taotleja kohta ja väikseim alla 4000 euro, keskmine toetussumma taotluse kohta oli ca 25 600 eurot.

Meetmele seatud tulemusnäitajaks oli seatud väljundnäitajaks 50 uut või parendatud toodet/teenust ning 35 uut töökohta aastaks 2020, mis said osaliselt/täielikult täidetud. 66% taotlejatel on kasvanud käibe vähemalt 20% kahe aasta jooksul alates projekti lõppemisest. Uusi töökohti on loodud 87% ulatuses plaanitust ning uusi või olemasolevaid teenuseid arendatud 64% ulatuses plaanitust. Sihtaseme saavutamist kõigi mõõdikute osas on osaliselt mõjutanud COVID-kriis ja sellest tulenev üldine käibe ja hõive langus aastatel 2020-2021.

Tabel 8. Meetmele 1.1 seatud mõju, väljund- ja tulemusindikaatorid

Mõõdik	Sihttase	Tegelik tase (2022) ³
Mõjuindikaator: Toetatud ettevõtete käibe muutus	Eesmärk iga ettevõtte puhul: käibe kasv vähemalt 20% kahe aasta jooksul alates projekti lõppemisest.	66,5%
Tulemusindikaator: Loodud töökohtade arv	35 uut töökohta.	30,3
Väljundindikaator: Uute/parendatud kohalikul ressurtsil baseeruvate toodete ja teenuste arv	50 uut/parendatud toodet/teenust.	32

2.4.2 Meede 1.2: Turismiettevõtluse arendamine

Perioodil 2016–2021 on meetmest 1.2 toetatud 25 projekti⁴ summas 760 tuhat eurot.

Suurim osa rahastatud projektidest oli maaturismi (11), spordi- ja vaba aja tegevuste (5) ning kultuuripärandi (4) valdkonnas. Lisaks rahastati meetme raames ka kohaliku toidu (2), looduspärandi (1) valdkonna projekte ning piirkonna teenuseid piirkonna elanikele (1).

Maaturismi valdkonnas toetati nt Kosmose teemapargi "Nähtamatu nägemine, tundmatu tundmine" väljaarendamist, Nina põhumajade innovaativuse edasiarendust, Jääaja Keskuse lend virmalistega Äksis, Ilbu Jahi- ja Puhkemaja taristu parendamist ning turismi arendamist, Lennundusmuuseumi külastus- ja eksponeerimistingimuste ning töötingimuste parandamist ning eksponatsiooni arendamist (Maailma tehnikakultuuri pärand -muudetava tiivanoolsusega Panavia Tornado), Luke mõisa käsitöökoja rekonstrueerimist ning Brauermoto Ekstreemmoto Keskust.

Spordi ja vaba aja valdkonnas toetati Luunja jõesadama puhkeala rajamist, Mehikoorma rannaalale kõnni- ja jalgteede rajamist ja Kolkja puhkeala parendamine. Samuti Klubi Tartu Maratoni avalike turismiobjektide arendamist ja suusamaratoni kunstlume valmistamise seadmestiku hankimist ning SA Saadjärve Kalevipoja kiviheite mängu uuendamist.

Suurimad toetussumma on olnud ca 70 000 euro taotleja kohta ja väikseim alla 3000 euro, keskmine toetussumma taotluse kohta oli ca 36 000 eurot.

³ Seisuga 4.10.2022

⁴ Toetuse määramise otsus on tehtud 29 projekti osas, neist 4 on katkestatud, 21 lõpetatud ning 4 pooleli. Toetuste summa on esitatud väljamaksete ja kinnitatud määramiste põhjal.

Meetmele seatud tulemusnäitajaks oli seatud väljundnäitajaks 50 uut või parendatud turismi toodet/teenust ning 35 uut töökohta turismivaldkonnas aastaks 2020, mis said osaliselt täidetud. 60% taotlejatel on kasvanud käive vähemalt 20% kahe aasta jooksul alates projekti lõppemisest. Uusi töökohti on loodud 45% ulatuses plaanitud ning uusi või olemasolevaid teenuseid arendatud 48% ulatuses plaanitud.

Tabel 9. Meetmele 1.2 seatud mõju, väljund- ja tulemusindikaatorid (meetmeleht)

Möödik	Sihttase	Tegelik tase (2022)
Mõjuindikaator: Toetatud ettevõtete käibe kasv	käibe kasv vähemalt 20% kahe aasta jooksul alates projekti lõppemisest.	60,5%
Tulemusindikaator: Loodud töökohtade arv	35 uut töökohta turismisektoris	15,9
Väljundindikaator: Uute/ parendatud turismitoodete/teenuste arv	50 uut/parendatud turismitoodet/-teenust.	24

2.4.3 Meede 2.1: Kohalike traditsioonide hoidmine ja arendamine

Perioodil 2016–2021 on meetmest 2.1 toetatud 45 projekti⁵ summas 866 tuhat eurot.

Suurim osa rahastatud projektidest oli kultuuripärandi (12), spordi ja vaba aja (8) ning noortega seotud (5) valdkonnas.

Kultuuripärandi hoidmiseks ja arendamiseks toetati Luke mõisa käsitöökoja rekonstrueerimist; Puhja pastoraadi renoveerimist ja Puhja kiriku kooriruumi katuse ja torni restaureerimist; Nõo Püha Laurentsiuse kiriku abihoone ümberehitust ning Nõo kirikuga seotud kultuuripärandi eksponeerimist; Vara piirkonna kultuuripärandi viidastamist ja raamatu välja andmist; Maaelumuuseumis veterinaaria ajaloo ja arengute ekspositsiooni avamist koostöös Maaülikooliga, maaelu tutvustava väliõppeklassi rajamine, külaseltsi maakütte paigaldamist ning naiskoori esinemiskostüümide ja naisrahvatantsurühma rahvarõivaste ja jalanõude soetamist.

Vaba aja ja spordi valdkonnas toetati Kaagvere vabaõhukeskusesse male ja lauatennist, Elvasse väljõusaali ja mänguväljaku rajamist, Lähte tervise ja suusaradade arendust, Melliste loodus- ja liikumisrada, Koosa virgestusala rajamist, Nõo valla jõulinnakut, Kallaste Sõpruse mänguplatsi, Tartumaa Ratsaspordiklubi võistlustakistuste soetamisel ning treening/ pealtvaatajate/ vaba aja veetmise ala rajamist BMX sisehallis.

Lisaks rahastati meetme raames ka teenuseid piirkonna elanikele (5 projekti, sh Lohkva Kogukonnakeskuse osalist renoveerimist, Tartumaa kogukondlikke loometalguid, Koosa jõusaali, Rahinge Külakatel ja maadlusmati hankimist kohalike noortesporti arendamiseks); kunsti ja muusika (4), vabatahtliku pääste (3), maaturismi (2), eakate (1), käsitöö (1) ja kohaliku toidu (1) valdkonna projekte.

Suurimad toetussummad on olnud ca 70 000 eurot taotleja kohta ja väikseim ca 4000 eurot, keskmine toetussumma taotluse kohta oli ca 22 000 eurot.

⁵ Toetuse määramise otsus on tehtud 50 projekti osas, neist 5 on katkestatud, 39 lõpetatud ning 6 pooleli. Toetuste summa on esitatud väljamaksete ja kinnitatud määramiste põhjal.

Meetmele seatud väljundnäitajaks oli seatud 10 uut või parendatud kogukonnateenust ning vähemalt 100 osalejat ürituse kohta ühisüritustel. Tulemusindikaatoriteks on vähemalt 20 püsikasutajat iga toetatud kogukonnateenuse ning investeeringuobjekti kohta. Kui väljunditele seatud sihid jäid osaliselt täitmata, siis tulemustele seatud sihid said täidetud.

Tabel 10. Meetmele 2.1 seatud mõju, väljund- ja tulemusindikaatorid (meetmeleht)

Mõõdik	Sihttase	Tegelik tase (2022)
Väljundindikaator: uute/ parendatud investeeringuobjektide arv	40 uut/ parendatud objekti	39
Väljundindikaator: Uute/ parendatud kogukonnateenuste arv	10 uut/parendatud kogukonnateenust.	3 ⁶
Tulemusindikaator: Uute/ parendatud kogukonnateenuste kasutajate arv:	vähemalt 20 püsikasutajat nädalas (keskmine)	74,6
Väljundindikaator: Uuenduslikel ühisüritustel osalejate arv:	100 osalejat ühe ühisürituse kohta (v.a. koolituste ja seminaride puhul).	209,5 ⁷

2.4.4 Meede 2.2: Noorte aktiveerimine

Perioodil 2016–2020 on meetmest 2.2 toetatud 38⁸ projekti summas 284 tuhat eurot.

Meetme fookuseks oli toetada piirkonna noorte aktiveerimisele suunatud tegevusi, noorte initsiatiivikuse tõstmist, suuremat sidusust kohaliku kogukonna ja ettevõtlusega ning noorte kaasamist otsustamisse ning avaliku, kolmanda ja erasektori tegevustesse. Eelistati projekte, mis on noorte endi poolt algatatud ja ellu viidavad.

Enamus toetatud projektidest olid suunatud noorte sportimis- ja vaba aja veetmise võimaluste loomisele või parendamisele (noortekeskused, välijõusaalid, disc-golf, jalgpall, korvpall, võimlemine, purjetamine, orienteerumine, autosport, tehnikaring), aga oli ka praktiliste oskuste arendamisele suunatud projekte – ettevõtlusõppe rakendamiseks koolis ning noortevolikogude rajamiseks kõigisse Tartumaa valdadesse.

Suurimad toetussummad on olnud ca 15 000 eurot taotleja kohta ja väikseim ca 3000 eurot, keskmine toetussumma taotluse kohta oli ca 9400 eurot.

Meetme väljundnäitajaks oli ettevõtlikkuse ning noorte praktiliste oskuste arendamisele suunatud projektide arv ja paranenud tegevusvõimaluste arv ning tulemusindikaatoriks võimalusi kasutavate noorte arv (keskmiselt vähemalt kord nädalas) ning projektides osalevate noorte arv. Seatud sihid said täidetud täielikult, vaatamata, et meetmele suunati kõigest 5% vahenditest (mis oli ka veidi vähem kui esialgu kavandatud osakaal - 6%).

Tabel 11. Meetmele 2.2 seatud tulemus- ja väljundindikaatorid (meetmeleht)

Mõõdik	Sihttase	Tegelik tase (2022)
--------	----------	---------------------

⁶ Kogukonnateenused – SA Hooldekodu Härmalõng, MTÜ Laeva Vabatahtlik Tuletõrje Selts, MTÜ Peipsimaa Kogukonnaköök

⁷ Projekt "Tartumaa Ratsaspordiklubi toetusinvesteering- võistlustakistuste ost" kätkes tegelikult endas ainult investeeringu tegemist, mitte otseselt ürituse korraldamist. Toodud on projektide "Tartumaa Ratsaspordiklubi toetusinvesteering – võistlustakistuste ost" ja "Tartumaa kogukondlikud loometalgud" lõikes keskmine osalejate arv.

⁸ Toetuse määramise otsus on tehtud 41 projekti osas, neist 3 on katkestatud, 29 lõpetatud ning 9 pooleli. Toetuste summa on esitatud väljamaksete ja kinnitatud määramiste põhjal, v.a katkestatud projektid.

Väljundindikaator: Ettevõtlikkuse arendamisele suunatud projektide arv	10 projekti	13
Väljundindikaator: Noorte praktiliste oskuste arendamisele suunatud projektide arv	10 projekti	23
Väljundindikaator: Paranenud tegevusvõimaluste/ objektide arv		29
Tulemusindikaator: Püsikasutajate arv (keskmine)	minimaalselt 20 püsikasutajat objekti kohta	44,8
Tulemusindikaator: Projektides osalenud noorte arv kokku,	Noortele suunatud projektides osalenud kokku 600 noort	3089

2.4.5 Meede 3.1: Suurprojektide arendamine

Perioodil 2016–2021 on meetmest 3.1 toetatud 4 projekti⁹ summas 750 000 eurot.

Toetatud projektid olid eelkõige seotud spordi ja vaba aja veetmise võimaluste ning maaturismi valdkonnaga. Toetati Tartu vallavalitsuse projekti Lähte tervisespordikeskuse jäähoki ja uisutamise väljaku rajamiseks, Kastre valla projekti Vooremäe tervisekeskuse teenindushoone projekteerimiseks ja ehitamiseks ning Luunja jõesadama puhke- ja välispordiala rajamise suurprojekti ja Elvas Kentsi paisjärve taastamine ja puhkeala arendamist. Projektide toetussummad jäid vahemikku 150 000 -200 000 eurot.

Meetme väljundindikaatoriks 6 suurprojekti elluviimine ning tulemusnäitajaks vähemalt 15 000 kasusaajat iga projekti kohta. Seatud sihid täitmisele ei saa lõplikku hinnangut anda, kuna lõpetatud on 1 projekt, teised projektid on lõpetamisel.

Tabel 12. Meetmele 3.1 seatud tulemus- ja väljundindikaatorid (meetmeleht)¹⁰

Möödik	Sihttase	Tegelik tase (2022)
Väljundindikaator: Elluviidud suurprojektide arv	ellu on viidud 6 suurprojekti	1 ¹¹
Tulemusindikaator: Projektide otseste kasusaajate arv	Minimaalselt 15000 kasutajat kasusaajat iga objekti kohta.	15000 ¹²

2.4.6 Meede 3.2: TAsi piirkonda jäävate võrgustike loomine ja arendamine

Perioodil 2016–2021 on meetmest 3.2 toetatud 10 projekti¹³ summas 266 tuhat eurot.

⁹ Toetuse määramise otsus on tehtud 4 projekti osas, millest 3 on pooleli

¹⁰ 1.07.2021 strateegia muudatusega muudeti indikaatoreid ja nende sihttasemeid. Meetme 1.2. tulemus- ja väljundindikaatoriteks perioodiks 2021–2022 on:

- Taotlusperioodil toetatud projektide koguarv 8, sh rohe- ja ringmajandust toetavaid projekte 4
- Toetust saanud/arendatud ettevõtete arv 8
- Säilitatud või loodud uusi töökohti 10.

¹¹ Elluviimisel on 4 suurprojekti, millest 1 on lõpetatud.

¹² Projektid ei ole lõpetatud.

¹³ Toetuse määramise otsus on tehtud 10 projekti osas, neist 4 on lõpetatud ning 6 pooleli. Toetuste summa on esitatud väljamaksete ja kinnitatud määramiste põhjal.

Suurim osa toetatud projektidest olid seotud maaturismi (6) või looduspärandiga (2), noored (2). Toetati Elva Puhkepiirkonna võrgustikku (retkejuhtide koolitused ja arendustegevusi ning uue ideepangaga Läti turule sisenemist), Sibulatee võrgustiku arendamist (2017-2019 ja 2020-2022), Emajõe ja Võrtsjärve koostöövõrgustiku arendamist ning Peipsi Järvefestivali korraldamist (2019-2020). Noorte valdkonnas toetati noorsootöö ja ettevõtlusega seotud võrgustikke (Tartumaa noorsootöö koostöövõrgustiku arendamine ja võimestamine ning "Tartumaa aktiivsed ja ettevõtlikud noored").

Toetussummad on üldjuhul jäänud vahemikku 16 – 40 000 eurot, keskmine toetussumma taotluse kohta oli ca 27 tuhat eurot.

Meetmele seatud tulemusnäitajaks oli seatud 8 toimivat koostöövõrgustikku ning väljundnäitajaks, et võrgustikes osaleb kokku 100 organisatsiooni. Seatud sihid said osaliselt täidetud – perioodi jooksul on toetatud kolme olemasoleva võrgustiku edasiarendamist - Elva puhkepiirkond, Sibulatee ja Tartumaa noorsootöö koostöövõrgustik. Võrgustikes osalevate organisatsioonide arv ületab enam kui kahekordselt sihttaset.

Tabel 13. Meetmele 3.2 seatud mõju, väljund- ja tulemusindikaatorid (meetmeleht)

Mõõdik	Sihttase	Tegelik tase (2022)
Väljundindikaator: Võrgustikes osalevate organisatsioonide arv	võrgustikes osaleb kokku 100 organisatsiooni.	281
Tulemusindikaator: Uute koostöövõrgustike arv		1 ¹⁴
Tulemusindikaator: Toimivate koostöövõrgustike arv	8 toimivat koostöövõrgustikku.	4

2.4.7 Meede 3.3: Regionaalse ja rahvusvahelise koostöö edendamine

Perioodil 2016–2022 on meetmest 3.3 toetatud 13 projekti¹⁵ summas 285 tuhat eurot, sh lõviosa neist TAS enda projektid.

Suurim osa rahastatud projektidest on seotud maaturismi valdkonna arendamisega, näiteks Peipsi Järvefestivali korraldamine, Peipsimaa sihipärane turundamine 2016-2019 (2 projekti), Peipsimaa ja Vooremaa väiketootjate võrgustike ühine arendus- ja turundustegevus, "Kogukondade tugevdamine ja turismi edendamine National Geographic kollaste akendega" ning „Elu kahe maailma piiril II“. Toetatud TAS projektide fookuses oli ka kogukondade arendamine (Arukate külade arenguprogramm), innovatsioon ("Innovatsiooni otsingul"/ "Searching for innovation and smart solutions") ning rahvusvaheline koostöö (Euroopa lennujaamade koostöövõrgustiku loomine ja koostöö edendamine Hiina partneritega").

Samuti toetati MTÜ Peipsimaa Kogukonnaköögi kohalikku Peipsi toidu valdkonna projekte - Peipsi Toidu Tänav 175 km, Piirideülene Peipsi Toit, Valgamaa Arenguagentuuri projekti „Tartumaa ja Lõuna-Eesti regiooni võrgustike koostöö ja võimekuse tõstmine“,

¹⁴ Projektid ei ole lõppenud, aga siia lisanduvad TASI projektid, mille käigus on loodud vähemalt 3 uut võrgustikku - Emajõe võrgustik, rohufestival, toiduvõrgustik jt)

¹⁵ Toetuse määramise otsus on tehtud 13 projekti osas, neist 7 on lõpetatud ning 6 pooleli. Toetuste summa on esitatud väljamaksete ja kinnitatud määramiste põhjal.

Toetussummad on jäänud vahemikku 9000-48 000 eurot , keskmine toetussumma taotluse kohta oli ca 27 000 eurot.

Meetmele seatud tulemusnäitajaks oli seatud 6 toimivat koostöövõrgustikku ning väljundnäitajaks, et võrgustikes osaleb kokku 200 organisatsiooni. Seatud sihid said täidetud täielikult. Lisaks olemasolevate koostöövõrgustike edasiarendamisele on projektid panustanud ka uute koostöövõrgustike loomisse ja arendamisse – näiteks arukad külad, Tartu 2024, Lõuna-Eesti kogukonnaprogramm, Euroopa regionaalsed lennujaamad, Crowd4Region jt.

Tabel 14. Meetmele 3.3 seatud mõju, väljund- ja tulemusindikaatorid (meetmeleht)

Mõõdik	Sihttase	Tegelik tase (2020)
Tulemusindikaator: Toimivate koostöövõrgustike arv	6 toimivat koostöövõrgustikku.	3
Tulemusindikaator: Uute koostöövõrgustike arv	-	3 ¹⁶
Väljundindikaator: Võrgustikes osalevate organisatsioonide arv	võrgustikes osaleb kokku 200 organisatsiooni.	1285

Lõplikke kokkuvõtteid ei saa esitatud ülevaate põhjal veel teha, kuna TAS strateegiaperiood ja vahendite kasutamine veel kestab, töös on algatatud ja veel lõpetamata projekte, sh koostöö- ja ühisprojekte ning vabanenud ja vabanevad vahendite arvelt on plaanis strateegiaperioodi jooksul viia läbi veel taotlusvoore.

3 Elluviidud projektide analüüs

3.1 Metoodika

Elluviidud projektide analüüs koosnes kolmest osast. Esmalt koostati esitatud taotluste (177 toetatud taotlust) põhjal juhuvalim (50 projekti), saamaks ülevaadet taotluste üldisest kvaliteedist ning hindamaks nende uuenduslikkust (ptk 3.2.).

Vaatluse all oli eelkõige periood 2016–2021 kui algne LEADER-tegevusperiood, millega oleks seatud eesmärgid pidanud saavutatud olema. Üleminekuperioodi näitajad vaadeldi põgusamalt.

Seejärel koostati ettevõtluse meetme mõju analüüsiks eraldi valim (17 taotlejat), milles olid kõik meetmest 1.1 aastatel 2016-2018 toetust saanud ettevõtted ja analüüsiti nende käibe ja töötajate arvu muutuseid peale toetuse taotlemist.

Kolmandana koostati valim kogukonna arendamise meetmete (kohalike traditsioonide hoidmise ja arendamise meede 2.1 ja noorte aktiveerimise meede 2.2) mõju hindamiseks, kuhu kuulus kummastki meetmest ca 25-35% projektidest ehk 10 projekti kummastki meetmest ning elluviidud projektide mõjuanalüüsiks viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud toetuse saajatega.

¹⁶ Lisanduvad ka TASI projektid, mille käigus on loodud uued regionaalsed, rahvusvahelised võrgustikud (Arukad külad, Tartu 2024, Lõuna-Eesti kogukonnaprogramm, Euroopa regionaalsed lennujaamad, Crowd4Region jt)

3.2 Taotluste üldhinnang

Eelmise perioodi taotluste üldisest kvaliteedist ülevaate saamiseks ning nende uuenduslikkuse, jätkusuutlikkuse ning koostöö ja sihtrühmade kaasatuse hindamiseks koostati valim (50 projekti) kõigist perioodil 2016–2022 heakskiidetud projektitaotlusest (172). Valimisse kuulunud projektide põhjal anti üldhinnang projektitaotlustele, lähtudes taotluste üldisest kvaliteedist, taotluste uuenduslikkusest ning koostööst ja kaasatusest projektide elluviimisel. Hinnatavad märksõnad ei kattu üheselt TASI hindamismetoodikaga, kuid peegeldavad LEADER-i üldisi eesmärgi ning võimaldavad teha paremaid üldistusi ja järeldusi (sh võrdlust teise tegevusrühmadega).

Taotluste üldine kvaliteet, sh sihiseade (mis eesmärgi ja mõju soovitakse taotleda, kuidas see vastab tegevusgrupi strateegiale ja meetme eesmärkidele). Valimisse kuulunud projektide **üldine kvaliteet oli üldistatult hea** – toetatavad tegevused ja nende vajadus olid piisavalt mõtestatud, kuid mitte nii väga TASI strateegiliste sihtidega seotud. Taotlused olid lakoonilised, ent siiski piisavalt ülevaatlikud, kuigi esines ka mitmeid 1-2-lauselisi taotlusi. Valdavalt taotleti toetust uue teenuse arendamiseks või olemasoleva teenuse mingil viisil edasiarendamiseks (nt paremate seadmete ost, mis võimaldab tootmisefektiivsust või teenuse kvaliteeti tõsta või investeeringud tootmisruumidesse).

Taotluste uuenduslikkuse osas anti hinnang, kas taotluses on uuenduslikke ideid/ lahendusi/lähenedusi piirkonna arendamisele ja probleemide lahendamisele (nt kas rakendatakse uusi või uuenduslikke meetodeid ja/ või lahendusi).

Mitmetes ettevõtluse meetme projektides **oli näha uuenduslikkuse taotlust**, olgu see siis lihtsam, kuid seni laiemalt rakendamata meetod (näiteks vee baasil lahendused mööbli värvimiseks) või kõrgtehnoloogilisemad, nt biotehnoloogia ja meditsiini valdkonna innovaatiliste lahenduste rakendamine hobuste aretamisel (embrüosiirdamine). Mõningal määral esines uuenduslikkust ka kogukonna ja koostööprojektides (nt Tartumaa kogukondlikud loometalgud, kogukonna ühisrahastus). Siiski sellises kontekstis uuenduslikkust nagu LEADER-rahastamisskeemi alusloogikaks olev kogukonna juhitud kohaliku arengu lähenemine seda soosib ja väärtustab¹⁷ projektitaotlustes palju ei leia.

Koostöö ja kaasatuse osas tugines hinnang sellele, kas projekti ettevalmistamisse ja elluviimisesse oli kaasatud laiemaid huvigruppe, elanike grupe või mitme sektori esindajaid.

Koostöö ja kaasatus olid kesksel kohal 3 meetme projektides, kuid mitte teistes. Ühest küljest on arusaadav selline meetmete ülesehitus, ent teisalt tasuks enam mõelda, kuidas innovaatiliste lahenduste toetamiseks tõhustada sektoritevahelist koostööd ka ettevõtluse ja kogukonna arendamise projektides.

Kogukonna juhitud kohaliku arengu (CLLD) tugevusteks muude Euroopa Liidu toetuste ees¹⁸ peetakse piirkondlike eri sektorite ja tegijate vahelisi sidemeid, millel on mitmekordistav mõju kohalikele arengule ja kogukonna juhitud kohaliku arengu strateegiate ajendatust konkreetsetest probleemidest kogukonnas. Samuti peetakse kogukonna juhitud kohaliku arengu tugevuseks innovatsiooni ja muutuste toetamist, kus ehitatakse üles kohalike

¹⁷ Innovatsiooni ja muutuste toetamisena, kus ehitatakse üles kohalike kogukondade suutlikkus ja ressursid algatuste tegemiseks, mis on innovatsiooni ja edasise arengu eeltingimuseks (nt seemne ja katseprojektid) ning ühendatakse kasutajate kogemus eri tüüpi teenusepakkujate rohkem spetsialiseerunud teadmistega piirkonnas sobivaimate lahenduste leidmiseks.

¹⁸ Juhised kogukonna juhitud kohaliku arengu kohta kohalikele osalejatele, kättesaadav: <https://maainfo.ee/public/files/2014-august-guidance-clld-local-actors-et.pdf>

kogukondade suutlikkus ja ressursid algatuste tegemiseks, mis on innovatsiooni ja edasise arengu eeltingimuseks (nt seemne- ja katseprojektid) ning ühendatakse kasutajate kogemus eri tüüpi teenusepakkujate rohkem spetsialiseerunud teadmistega piirkonnas sobivaimate lahenduste leidmiseks.

Just need märksõnad, mis peaks TAS piirkonnas olema kesksel kohal – sektoritevaheliste tegijate koostöö, konkreetsetele lahendust vajavatele probleemidele keskendumine ning uudsetele lahendustele leidmise toetamine – kuid ei ole olnud selle perioodi projektitaotluste fookuses. Järgneva perioodi rakendamisel tasuks neile veelgi enam tähelepanu pöörata, läbi proaktiivsete tegevuste ja arendustegevuste, vajadusel läbi ka meetme tingimuste ja hindamiskriteeriumide ülevaatamise. TASil on selleks piisav kogemus, võimekus ja potentsiaal olemas.

3.3 Ettevõtluse arendamise meetme projektide mõju

Ettevõtluse meetme mõju analüüsiks koostati eraldi valim (17 taotlejat), milles olid kõik meetmest 1.1 aastatel 2016-2018 toetust saanud ettevõtted ja analüüsiti nende käibe ja töötajate arvu muutuseid peale projekti elluviimist. Periood oli valitud lähtuvalt sellest, et oleks võimalik hinnata perioodi jooksul toimunud käibe muutust.

Strateegia mõjunäitajaks on taotlejate vähemalt 20% käibe tõus 2 aastat peale projekti elluviimist. Kõigi valimisse kuulunud taotluste puhul ei saanud andmetest tulenevalt hinnata käibe muutuseid täpselt 2 aastat peale projekti lõppu, järgnevalt on hinnatud toetuse saajate käibe muutust 2020. aasta ning taotluse esitamise (või esitamise aastal käibe puudumisel järgmise) aasta võrdluses. Valimisse kuulunud toetuse saajate hulgast oli 53%-l käibe kasv suurem kui 20%.

Eristada võib kahte tüüpi toetuse saajaid. Esiteks alustavad ettevõtjad, kes on tegevusega alustanud toetuse taotlemise aastal või vahetult enne seda. Nende hulgas on enamuses ettevõtted, kes on oma alustavale ettevõtlusele hoo sisse saanud ja kelle käibe jätkab iga-aastaselt kasvamist, aga on ka ettevõtted, kellel on käibe jäänud toetuse saamise eelsele (madalale) tasemele (näiteks Kure Puukool, Marjala OÜ). Teise ja suurema osa moodustavad juba tegutsevad ja suurema käibega ettevõtted, kus arvestades, et 2020. aasta müügitulu kahanemine võis olla ajutine ja põhjustatud COVID -kriisist, on käibe toetuse saamise järgselt üldjuhul stabiilselt kasvanud.

Tabel 15. Väiketootmise ja teenuste arendamise meetmest 2016-2018. aastal toetatud ettevõtete käive¹⁹

Taotleja	Taotluse aasta	Projekti lõpp	Müügitulu 2016	Müügitulu 2017	Müügitulu 2018	Müügitulu 2019	Müügitulu 2020	Kasv (taotluse aasta vs 2020)
Andre Juustufarm OÜ	2016	2019	€168 874	€441 772	€404 644	€495 686	€627 631	272%
Habemiku Talu	2016	2019	€0	€324 697	€145 108	€218 536	€216 574	-33%
Marjapuu OÜ	2017	2019	€0	€1 714	€2 461	€4 695	€6 504	279%
Osaühing Aiasõber	2017	2019	€86 544	€108 398	€100 715	€101 466	€114 327	5%
OÜ Benfort	2017	2019	€662 244	€632 247	€592 920	€952 907	€436 708	-31%
OÜ Baheland	2017	2019	€63 685	€50 568	€48 457	€123 890	€82 905	64%
OÜ Rabafarm	2017	2019	€41 232	€49 683	€79 546	€53 367	€52 536	6%
Päikeseratas OÜ	2017	2019	€0	€140 849	€517 423	€498 023	€1 001 013	611%

¹⁹ Allikas: Äriregister, Äriregistri andmete/ majandusaasta aruande puudumisel inforegister.ee andmed

Talliteenuste OÜ	2017	2019	€46 376	€72 355	€83 608	€69 113	€90 293	25%
Teadus ja Tegu OÜ	2017	2019	€11 150	€31 137	€30 366	€35 363	€25 698	-17%
Osaühing Avi Puutöökoda	2017/18	2019/20	€244 135	€276 728	€245 427	€197 415	€309 309	12%
Jalak OÜ	2018	2020	€0	€98 792	€60 106	€129 725	€71 393	19%
Kure Puukool OÜ	2018	2020	€0	€40 089	€360	€9 222	€3 055	749%
Marjala OÜ	2018	2020	€3 024	-	€3 167	€8 359	€3 810	20%
OÜ Järiste Veinitalu	2018	2020	0	0	0	€7 312	€11 346	55%
OÜ L-Wood	2018	2020	€12 858	€31 757	€120 972	€75 429	€231 329	91%

Kuigi töötajate arv ei ole eraldi mõjunäitajaks on vaadatud ka toetuse saajate töötajate arvu muutuseid. Toetuse mõju töökohtade loomisele on olnud tagasihoidlikum – **üldjuhul on toetuse saamine tõstnud töötajate arvu ettevõtetes, kus on enam kui 1 töötaja ka toetuse taotlemise ajal, 1 töötajaga ettevõttes ei ole toetuse saamise tulemusel töötajate arv üldjuhul suurenenud.** (Tabel 16)

Tabel 16. Väiketootmise ja teenuste arendamise meetmest 2016-2018. aastal toetatud ettevõtete töötajate arv²⁰

Taotleja	Taotlemise aasta	Projekti lõpp	Töötajad 2016	Töötajad 2017	Töötajad 2018	Töötajad 2019	Töötajad 2020	Kasv
Andre Juustufarm OÜ	2016	2019	7	9	7	7	8	14%
Habemiku Talu	2016	2019	0	0	1	1	1	100%
Marjapuu OÜ	2017	2019	0	0	0	1	1	100%
Osaühing Aiasõber	2017	2019	3	2	2	2	2	0%
OÜ Benfort	2017	2019	6	6	8	7	9	50%
OÜ Baheland	2017	2019	1	1	1	2	1	0%
OÜ Rabafarm	2017	2019	0	1	2	2	1	0%
Päikeseratas OÜ	2017	2019	0	2	3	2	2	0%
Talliteenuste OÜ	2017	2019	4	4	4	4	6	50%
Teadus ja Tegu OÜ	2017	2019	1	1	1	0	0	-100%
Osaühing Avi Puutöökoda	2017/18	2019/20	8	8	8	8	8	0%
Jalak OÜ	2018	2020	0	6	2	3	5	150%
Kure Puukool OÜ	2018	2020	0	1	1	1	0	-100%
Marjala OÜ	2018	2020	1	0	1	1	1	0%
OÜ Järiste Veinitalu	2018	2020	0	0	0	0	0	0%
OÜ L-Wood	2018	2020	2	1	3	5	6	100%

Kokkuvõttes võib perioodil 2016-2018 toetust saanud ettevõtete käibe muutuste põhjal järeldada, et toetuse saamisel on olnud selgelt positiivne mõju ettevõtete stabiilsele käibe kasvule, **eriti just juba tegutsevate ettevõtete osas.** Alustavate ettevõtete osas on samuti mõju tegevusele hoo sisse saamisele olemas, samas on mitmeid näiteid, kus toetuse saamise järgselt on käive ainult suurenenud, eelkõige ilmneb selline trend taime- ja marjakasvatusega tegelevate ettevõtete seas.

3.4 Kogukonna arendamise meetme projektide mõju

Lisandub peale intervjuude läbiviimist novembris

²⁰ Allikas: Äriregister, Äriregistri andmete/ majandusaasta aruande puudumisel inforegister.ee andmed